Gonbad Kavous University
Journal of Plant
Ecosystem Conservation
Volume 13, Issu 26
http://pec.gonbad.ac.ir

Identification of threatening factors of ecotourism and its required infrastructures for the sustainability of natural resources in Kohdasht county

Samira Hajipoor[*1], Hassan Yeganeh[2]

[1]MSc. Student, Department of Rangeland and watershed Management, University of Agricultural Sciences and Natural Resources Gorgan, Gorgan, Iran
[2]Associate Professor, Department of Rangeland Management, University of Agricultural sciences and Natural Resources Gorgan, Gorgan, Iran

Received: 2024/04/27; Accepted: 2024/10/14

Abstract

Ecotourism is a relatively new approach to nature-based tourism that has gained attention in recent years. The aim of the present study, conducted over two years (2021–2022) in Kohdasht County, was to identify areas suitable for ecotourism and to determine their feasibility based on existing capabilities and required infrastructure, as perceived by experts familiar with the region. For this purpose, a list of potential ecotourism sites was first compiled and visited in the field. In the next step, interviews were conducted with managers, employees, and experts from relevant organizations familiar with ecotourism, using a structured questionnaire based on a Likert scale. The questionnaire was designed around three main axes: infrastructure and required facilities, threatening factors, and management considerations for ecotourism development. To compare the responses, the normality of the data was first checked using the Kolmogorov–Smirnov test. Since the significance level of the data was less than 5%, Friedman's test was used to compare the ranks of the factors.The research results showed that Kohdasht County has significant potential for ecotourism due to its diverse geological conditions, topography, climate, and vegetation. Additionally, the rural and nomadic lifestyle, strategic geographical location, and presence of ancient monuments provide strong support for the development of ecotourism in the area. Based on this, the key natural attractions with ecotourism potential were identified in the county, including forests, mountains, caves, rivers, springs, tourist villages, rural gardens, rangelands, nomadic life, and Shirez Strait. The results obtained from Friedman's test revealed that the factors threatening ecotourism in these areas, ranked by importance, including absence or lack of environmental infrastructure (e.g., parking facilities, sanitation systems), inadequate road quality, improper disposal of waste and plastic residues, weak mobile networks and limited internet access, neglect and degradation of forest, rangeland, and vegetation cover, lack of legal and institutional support, unregulated planting by tourists in natural areas. These findings highlight the need for targeted interventions to mitigate these threats and enhance the sustainability of ecotourism in Kohdasht County.

***Keywords*:** Forest park, Sustainability of natural resources, Tourism village, Kuhdasht

*Corresponding author: samiraajipoor1400@gmail.com

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

دانشگاه گنبد کاووس
نشریه "حفاظت زیست بوم گیاهان"
دوره سیزدهم، شماره بیست و ششم
http://pec.gonbad.ac.ir

شناسایی عوامل تهدید کننده اکوتوریسم و زیرساخت‌های موردنیاز آن به‌منظور پایداری منابع طبیعی در شهرستان کوهدشت

سمیرا حاجی پور [1*]، حسن یگانه [2]

[1] دانش آموخته کارشناسی ارشد مدیریت مرتع، دانشکده‌ی مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان
[2] دانشیار گروه مدیریت مرتع، دانشکده‌ی مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۳

چکیده

اکوتوریسم رویکرد جدید گردشگری در طبیعت است که در سال‌های اخیر مطرح شده است. هدف از پژوهش حاضر که طی دو سال (۱۴۰۱-۱۴۰۰) در شهرستان کوهدشت انجام شد، شناسایی مناطق مستعد اکوتوریسم و امکان‌سنجی آن بر اساس قابلیت‌های موجود و زیرساخت-های موردنیاز از دیدگاه صاحب‌نظران آگاه به منطقه بود. بدین منظور، ابتدا فهرستی از مکان‌های مناسب اکوتوریسم مشخص و مورد بازدید میدانی قرار گرفت. در مرحله بعد، با تعدادی از مدیران، کارمندان و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی آشنا با اکوتوریسم از طریق پرسش‌نامه (طیف لیکرت) با سه محور زیرساخت‌ها و امکانات موردنیاز، عوامل تهدیدکننده و عوامل مدیریتی رونق اکوتوریسم، انجام شد. برای مقایسه داده‌ها ابتدا نرمال بودن داده‌ها با آزمون کلموگروف اسمیرنوف بررسی شد، چون سطح معنی‌داری داده‌ها کمتر از ۵ درصد بود برای مقایسه رتبه‌ها از آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که تنوع شرایط زمین‌شناسی، توپوگرافی، اقلیمی و پوشش گیاهی، پتانسیل قابل‌توجهی را برای اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت فراهم آورده است. بافت روستایی و عشایری، موقعیت جغرافیایی و آثار باستانی پشتوانه خوبی در این زمینه است. بر این مبنا، پدیده‌های اصلی باقابلیت اکوتوریسم شامل پارک جنگلی بلوران، ارتفاعات کوهستانی شیرز و بمارکه، غار بت‌خانه، میرملاس و عالی‌آباد، رودخانه سیمره، آبشار شیرز، دهکده گردشگری، باغات انار سرطرهان، مراتع هومیان، زندگی عشایری و تنگه شیرز در سطح شهرستان شناسایی شدند. نتایج به‌دست آمده از آزمون فریدمن نشان داد که عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم در این مناطق به ترتیب اهمیت شامل عدم وجود یا کمبود زیرساخت‌های محیطی (پارکینگ، سرویس بهداشتی و ...)، کیفیت نامناسب جاده‌ها، رهاسازی زباله و پسماندهای پلاستیکی، ضعف در شبکه تلفن همراه و اینترنت، عدم توجه به مناطق جنگل، مرتع و پوشش گیاهی شهرستان و از بین رفتن آن، عدم پشتوانه قانونی و بوته کنی توسط گردشگران در عرصه‌های طبیعی هستند.

واژه‌های کلیدی: **پارک جنگلی، پایداری منابع طبیعی، دهکده گردشگری، کوهدشت**

مقدمه

اکوتوریسم گونه‌ای از گردشگری است که در آن گردشگران برای دیدار و مشاهده پدیده‌های طبیعی جذاب سفر می کنند و هدف از آن، پایداری هم‌زمان اکوسیستم‌ها و اشتغال‌زایی است. با وجود این ، دسترسی عمومی به طبیعت و نارسایی‌های مدیریتی موجب تخریب منابع طبیعی گردیده است (حشمتی و همکاران، ۱۴۰۲). اکوتوریسم، در سال‌های اخیر با اختصاص نزدیک به ۷ درصد از سفرهای بین‌المللی به خود (Salman et al., 2021) و رشدی بالاتر از میانگین رشد صنعت گردشگری به بازاری منحصربه‌فرد تبدیل گشته است (Hunt & Harbor., 2018). مراتع کشور به‌دلیل تنوع گونه‌های گیاهی و جانوری، اقلیمی، چشم‌اندازهای زیبا و مناظر طبیعی فراوان اعم از غارها، کوه-ها، آبشارها، رودخانه‌ها و دریاچه‌ها از جذاب‌ترین مناطق برای گردشگری هستند (Sanaee et al., 2010). همچنین اکوسیستم‌های طبیعی مانند مراتع، دارای کارکردها و

*نویسنده مسئول: samirahajipoor1400@gmail.com

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

ظرفیت‌های اکوتوریستی قابل توجهی هستند که می‌توانند یکی از مؤثرترین رویکردها برای حل توسعه اقتصادی و حفاظت از طبیعت محسوب شوند (Aneseyee et al., 2022)، بنابراین لزوم توجه به آن‌ها در راستای دست‌یابی به توسعه‌ی پایدار اقتصادی در کشور ضروری است. اکوتوریسم یکی از پتانسیل‌های مرتع است که یک اهرم بالقوه برای توسعه پایدار محسوب می‌شود؛ اما استانداردها و رویکردهای رایج برای مدیریت و نظارت مؤثر بر منابع طبیعی و جوامع محلی تعریف نشدند (Mancini et al., 2022) بهره‌برداری مستمر از منابع طبیعی تجدیدشونده متضمن شناسایی توان اکولوژیک و تعیین شایستگی در هر محیط است (Sahani, 2021). اکوتوریسم درصورتی‌که تحت مدیریت جامع و کارآمد باشد، راهی برای حفاظت از منابع طبیعی و جبران خسارات ناشی از تخریب و عجین نمودن آن در فرهنگ بومی است (Walsh & George., 2019)؛ بنابراین، تخریب هریک از عارضه‌های ارزشمند و بی‌نظیر طبیعی نه‌تنها اکوسیستم‌ها را شکننده کرده و پیامدهایی چون سیل، فرسایش، گردوغبار و بیابان‌زایی را تحمیل می‌نماید، بلکه جامعه را نیز از فرصت اشتغال ناشی از اکوتوریسم محروم می‌نماید (حشمتی و قیطوری، ۱۳۹۷). رونق صنعت اکوتوریسم نیز مانند هر فعالیت دیگری دارای الزامات و تمهیداتی است که قطعاً بدون آنها نه تنها موفقیت‌آمیز نخواهد بود، بلکه تخریب منابع طبیعی را نیز تشدید خواهد نمود. اولین گام در این زمینه، شناسایی مناطق مستعد اکوتوریسم برای برنامه‌ریزی و امکان‌سنجی جذب گردشگران با معیارهایی چون ارزش‌های اکوتوریسمی، شرایط طبیعی، زیرساخت‌ها و امکانات است که باید مورد ارزیابی و اولویت‌بندی قرار گیرند (هاشمی و حبیبی، ۱۳۹۵). یکی از مهم‌ترین غفلت‌ها در این زمینه، عدم توجه کافی به مشارکت جامعه محلی و ذی‌نفعان با محوریت اثرات محیطی- اکولوژیک و اقتصادی است (شفیعی ثابت و هراتی، ۱۳۹۸). لازمه این‌کار، سهیم نمودن ذی‌نفعان در منافع حاصل از اکوتوریسم از طریق توانمندسازی و آموزش کافی آنها برای بهبود معیشت خود از گردشگری و مسئولیت‌پذیری در حفاظت از عرصه‌های مورد بازدید است (Mtapuri & Giampiccoli., 2016). با توجه به روند روبه‌رشد تخریب مراتع کشور و لزوم کاهش تعداد دام بهره‌برداران، مدیریت این اکوسیستم‌ها زمانی موفق خواهد بود که بتواند از طریق بهره‌برداری‌های فرعی از مراتع برای دامداران اشتغال ایجاد کنند. یکی از بهره-برداری‌های فرعی از مراتع، استفاده از آن برای اکوتوریسم است. واگذارکردن بهره‌برداری‌های فرعی از مراتع از جمله اکوتوریسم به بومیان هر منطقه علاوه بر درآمدزایی برای اهالی، از تخریب بیشتر مراتع جلوگیری خواهد کرد؛ زیرا درصورتی‌که جوامع محلی از نظر مالی تأمین شوند و احساس کنند که منابع طبیعی محل درآمد بیشماری برای آنها است، در حفظ و احیاء آن مشارکت بیشتری خواهند داشت (موقری و همکاران، ۱۳۹۳). اکوتوریسم پایدار باید با مدیریت جامع، مؤثر و مدونی اجرا گردد تا بتواند حرکتی امیدبخش برای توسعه و پایداری فضای جغرافیایی عرصه-های طبیعی به همراه داشته باشد (Brandt & Buckley., 2018). شرط این‌کار، ارجحیت منافع و خدمات عمومی و پایداری محیط‌زیست بر منافع فردی و گروهی است که برای دست‌یابی به آن کارشناسان و مدیران برخوردار از تجربه و سواد تخصصی نقش پررنگی دارند (Wondirad et al., 2020). به‌طورکلی می‌توان گفت فعالیت‌های اکوتوریسمی یکی از فعالیت‌های اقتصادی محسوب می‌شوند (Zein, 2021). از اهداف استراتژی توسعه پایدار بهبود سطح درآمد و رفاه عمومی، کاهش فقر و توسعه صنایع اکولوژیکی براساس منابع محلی و بهبود سطح توسعه از طریق حاکمیت زیست‌محیطی است (Zhu & shen., 2021). همچنین می‌توان گفت پایدارترین و اولین نوع از گردشگری که به کل این صنعت کمک می‌کند، انواع گردشگری مذهبی، زیست‌محیطی و روستایی است (مباشری و همکاران، ۱۴۰۱). با توجه به اینکه اکوتوریسم مورد استقبال بسیاری از کشورهای در حال توسعه است، در راستای توسعه موفق اکوتوریسم مسئله زیرساخت‌های مناسب بسیار ضروری است؛ همچنین در کشورها و مناطق کمتر توسعه‌یافته که معمولاً زیرساخت‌های محدودی دارند، گسترش آن عاملی اثربخش و حیاتی محسوب می‌شود (بیرانوندزاده و همکاران، ۱۳۹۶). با وجود این، نبود برنامه‌ریزی و استراتژی جامع در این زمینه، موجب شده است که نه‌تنها اکوتوریسم رفاه کامل برای عموم بازدیدکنندگان از طبیعت فراهم نمی‌آورد، بلکه منجر به تشدید تخریب عرصه‌های طبیعی شده و عملاً نیز عایدی‌ای به ساکنان محلی نمی‌رساند. نتایج تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که مهم ترین ابعاد و استراتژی‌های توسعه

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

اکوتوریسم در ایران به‌ترتیب عبارت‌اند از: ابعاد مدیریتی، توسعه زیرساخت‌ها، بازاریابی، آموزش و توسعه منابع انسانی همچنین انجام فعالیت‌های بازاریابی، تنوع‌بخشی به محصول اکوتوریسم، بهبود وضعیت راه‌های دسترسی به روستاهای هدف گردشگری و افزایش تاب‌آوری مقصدها در مقابل بلایای طبیعی (مباشری و همکاران، ۱۴۰۱). متاسفانه در چند دهه اخیر به‌طور فزاینده‌ای عرصه‌های طبیعی در معرض تخریب و نابودی قرار گرفته‌اند و در بسیاری از موارد این تخریب‌ها بیش از آنکه معلول عوامل طبیعی همانند خشکسالی و تغییر شرایط جوی باشد، معلول غیرمعقول و غیرعلمی انسان در بهره‌برداری از این منابع است (مقدم، ۱۳۹۰). جنگل‌های زاگرس دارای قابلیت تبدیل شدن به قطب اکوتوریسم ایران هستند. در این خصوص مناطق حفاظت‌شده موجود در جنگل‌های زاگرس سبب ایجاد امید به پیشرفت بیشتر در توسعه اکوتوریسم جنگل‌های زاگرس است. سلسله جبال زاگرس از جمله شهرستان کوهدشت با دارا بودن مناطق کوهستانی و جنگل‌های سرسبز بلوط با دره‌های پرآب و تالاب‌ها و دریاچه‌های زیبا، آبشارها، پوشش جنگلی متنوع و همچنین آثار باستانی فراوان از جمله مناطق مستعد توسعه اکوتوریسم محسوب می‌شود؛ کما اینکه صنعت اکوتوریسم در منطقه زاگرس نیاز به توجه و عنایت بیشتر با توجه به موقعیت منطقه دارد (پیرمحمدی و همکاران، ۱۳۸۹). هدف از انجام پژوهش حاضر، شناسایی مناطق مستعد اکوتوریسم و امکان‌سنجی آن براساس قابلیت‌های موجود و زیرساخت‌های موردنیاز در این زمینه بود که در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ انجام گرفت. با وجود این، به‌دلیل نبود زیرساخت‌های رفاهی، مدیریت نامناسب و غفلت اداره‌های مرتبط، گردشگری فعلی نقش روزافزونی در تخریب منابع طبیعی این استان دارد.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

شهرستان کوهدشت با وسعتی معادل ۳۹۰۴ کیلومتر مربع و با جمعیتی حدود ۲۰۹۸۲۱ نفر در غرب ایران و در مختصات جغرافیایی ۴۷ درجه و ۳۹ دقیقه شرقی و ۳۳ درجه و ۳۱ دقیقه شمالی در همسایگی شهرستان کرمانشاه از شمال، پلدختر از جنوب؛ خرم آباد شرق و ایلام از غرب و جنوب غرب و در ارتفاع ۱۱۹۵ متری از سطح دریا قرار دارد. آب و هوای کوهدشت معتدل و نیمه‌خشک است و میزان بارندگی این شهرستان به‌طور متوسط ۴۵۰ میلی‌متر در سال است (صیدی شاهیوندی و همکاران، ۱۳۹۲). قابلیت اکوتوریسم در این شهرستان برگرفته از شرایط زمین شناسی، توپوگرافی، خاک شناسی، اقلیمی، پوشش گیاهی و موقعیت جغرافیایی آن است. شرایط و ویژگی‌های زمین‌ساخت تنگه شیرز، مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در این زمینه محسوب می‌شود که در اثر فرسایش بادی و آبی و زلزله طی میلیون‌ها سال ایجاد شده است که قابلیت ثبت در آثار جهانی به عنوان ژئوپارک غرب کشور را دارد. وجود سراب و رودخانه‌های متعدد این گیرایی را دوچندان نموده است و آبشار شیرز جزو زیبایی تنگه محسوب می‌شود و پارک جنگلی بلوران و مراتع ییلاقی هومیان شهرستان کوهدشت نیز زمینه مهم دیگر اکوتوریسم است. با توجه به مطالعات باستان‌شناختی انجام‌شده سرخدم لری، همیان و سرطرهان از پیشینه کهنی برخوردار است. کشف معبد آشوری در این منطقه بیان‌گر آن است که مردمانی قبل از هزاره اول، پیش از میلاد مسیح در این نواحی زیسته و آیین‌های دینی خود را به‌جای می‌آورده‌اند. علاوه بر اماکن تاریخی که تاکنون از سوی مورخان شناسایی شده‌اند، اهالی این شهرستان خود به‌عینه شاهد این امر هستند (اسدی، ۱۳۸۹).

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

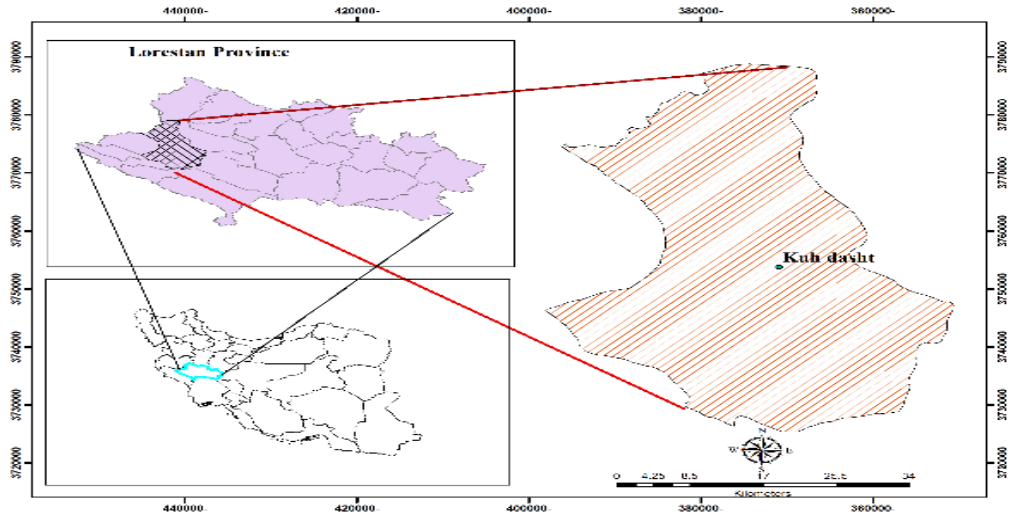

شکل۱- موقعیت جغرافیایی شهرستان کوهدشت

روش پژوهش

مراحل انجام این تحقیق به شرح زیر بود:

۱- گردآوری آمار و اطلاعات اولیه مرتبط با پدیده های طبیعی با قابلیت اکوتوریسم. به این منظور سعی شد تا حد امکان، نام و محل جغرافیایی تمامی عارضه‌های طبیعی واجد قابلیت اکوتوریسم را شامل گردد. این اطلاعات با مشخصات زیر گردآوری شد:

۱-۱- تهیه فهرست اولیه مکان‌های مستعد جاذبه اکوتوریسم و پراکندگی جغرافیایی آن‌ها در شهرستان کوهدشت: این فهرست شامل آبشار، سراب، رودخانه، کوه، قله، غار، قلعه‌های تاریخی، جنگل، مرتع، روستاهای واجد قابلیت گردشگری (به دلیل بافت مسکونی ویژه با شیوه‌های خاص زراعت، دامپروری، باغبانی، صنایع‌دستی، محصولات فرعی و ...) بود که با توجه به اطلاعات، تجربیات کارکنان ادارات منابع طبیعی، مرکز تحقیقات منابع طبیعی، آبخیزداری، مسائل اقتصادی- اجتماعی، کشاورزی و قابلیت‌های اولیه توریست، به‌ویژه در سال‌های اخیر تهیه شد.

۱-۲- تکمیل فهرست مناطق مستعد گردشگری: در این مرحله با اداره‌های ذیربط از جمله فرهنگ و ارشاد اسلامی، جهاد کشاورزی، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری، گردشگری، فرمانداری، هلال احمر شهرستان و افراد صاحب‌نظر، مشورت شد.

۲- پژوهش حاضر جزو تحقیقات پیمایشی محسوب می‌شود که جمع‌آوری اطلاعات در آن با استفاده از پرسش‌نامه انجام گرفت. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای بوده که مدیران محلی، کارشناسان اجرایی و افراد خبره محلی در منطقهٔ موردمطالعه، حضوری آن را تکمیل نمودند.

روایی و محتوایی پرسش‌نامه را گروهی از اساتید دانشگاهی و فارغ‌التحصیلان متخصص تأیید نمودند. برای ارزیابی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. که برای بخش‌های مختلف پرسش‌نامه ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۳، ۰/۹۸، ۰/۸۸ به دست آمده است. به‌منظور تحلیل داده‌ها پس از تکمیل پرسش‌نامه، عملیات کدگذاری داده‌ها، استخراج داده‌ها و انتقال آن‌ها به نرم‌افزار SPSS انجام گردید. در نهایت از آمار توصیفی و استنباطی به‌منظور پیش‌بینی مهم‌ترین عامل های تأثیر گذار بر متغیرهای اکوتوریسم در سه محور استفاده گردید. این محورها شامل زیرساخت‌ها و امکانات موردنیاز توسعه اکوتوریسم، عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم و عوامل مدیریتی برای پایداری آن در شهرستان کوهدشت به ترتیب با ۱۵، ۲۹، ۱۷ گویه بود. برای هر گویه از پرسش‌نامه، پنج طیف (خیلی‌کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی‌زیاد) در مقیاس لیکرت استفاده شد. روش مورد استفاده در این تحقیق، پیمایشی بود، جامعه آماری مورد نظر در این تحقیق شامل مصاحبه‌شوندگان مدیران و

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

کارمندان اداره‌های شهرستان، صاحب‌نظران، کارشناسان اجرایی و افراد خبره روستایی به تعداد ۷۹ نفر است. حجم نمونه پژوهش حاضر با استفاده از فرمول کوکران (Cochran)و تطبیق با جدول کرجسی و مورگان (Morgan & Krejcie)۶۵ نفر تعیین شد؛ در واقع علاوه بر فرمول کوکران برای دقت و صحت بالاتر با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تطبیق داده‌ایم تا تعداد نمونه انتخاب شود، که برای نمونه‌برداری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران (رابطه۱) استفاده شد. در این فرمول با قرار دادن ۷۹ به عنوان جامعه، میزان حجم نمونه ۶۵ عدد برآورد گردید(dدرجه اطمینان ۰/۰۵، p و q نسبتی از جمعیت فاقد صفت معین ۰/۵، z درصد خطای معیار ۱/۹۶، N حجم جمعیت آماری ۷۹ و n حجم نمونه ۶۵).

رابطه ۱

$$n=\frac{\frac{z^2\times p\times q}{d^2}}{1+\frac{1}{N}\left[\frac{z^2\times p\times q}{d^2}-1\right]}=\frac{\frac{1\cdot 96^2\times 0\cdot 5\times 0\cdot 5}{0\cdot 05^2}}{1+\frac{1}{79}\left[\frac{1\cdot 96^2\times 0\cdot 5\times 0\cdot 5}{0\cdot 05^2}-1\right]}=65$$

محور سؤالات موارد زیر بود:

- زیرساخت‌ها و امکانات موردنظر برای منطقه موردنظر (۱۵ سؤال)؛
- عوامل مدیریتی مربوط به منطقه موردنظر (۱۷ سؤال)؛
- عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم در منطقه موردنظر (۲۹ سؤال).

۳- جمع‌بندی داده‌ها بر اساس فراوانی پاسخ سؤالات پیرامون برجستگی ویژه پدیده‌های با قابلیت اکوتوریسم، زیرساخت‌های موردنیاز پایداری مناطق اکوتوریسم و رونق آن؛ که مهم‌ترین عوامل در زیرساخت‌ها شامل تشویق و تبلیغ دولت، دسترسی به امکانات محلی موردنیاز نظیر آب شرب سالم، سرویس بهداشتی، پارکینگ، سطل زباله، درمانگاه، اینترنت، راهنما و امکاناتی از این قبیل، فراهم نمودن امکانات اتراق و اسکان موقت از قبیل محل مناسب برای برپایی چادر، سایبان، امنیت منطقه برای گرد شگران و برنامه‌ریزی برای ساماندهی دام‌های منطقه بود.

نتایج

مهم‌ترین جاذبه‌های اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

پدیده‌های اصلی با قابلیت اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت شامل ۴ ارتفاع کوهستانی شامل کوه هنجس، کوه هومیان، ارتفاعات سرطرهان و بلوران؛ ۱ پارک جنگلی شهید کونانی بلوران؛ ۳ غار مهم شامل غار بتخانه، میرملاس و پل خدا؛ ۴ قلعه تاریخی از جمله قلعه کوهزاد، کورگان، منیژه و چنگری؛ ۳رودخانه شامل سیمره در بخش سرطرهان، مادیان‌رود و رودخانه خله‌رود؛ ۴ سراب و چشمه به ترتیب شامل سراب کاکیزه، چشمه‌های تپه چشمه رجب، تپه چشمه میرزا و تپه ملک چشمه شیرین؛ ۱ دهکده گردشگری (واحد صنایع‌دستی، محصولات کشاورزی، گیاهان دارویی و زنبورداری) در روستای ده خسرو بخش داوود رشید؛ مرتع و زندگی عشایری و ۱ آثار زمین لرزه و فرسایش آبی و بادی تنگه شیرز است که حداقل ۳۰ سایت آن‌ها واجد اکوتوریسم هستند (جدول ۱).

جنگل‌های بلوط در بخش‌های مختلف شهرستان کوهدشت به وفور به چشم می‌خورد؛ از جمله می‌توان به پارک جنگلی بلوران (شهید کونانی) در مسیر جاده کرمانشاه پلدختر در بین دو امامزاده شاهزاده محمد و امامزاده ابوالوفاء قرار گرفته نام برد. گونه های درختی و درختچه‌ای منطقه بادام، زالزالک، گلابی، بنه، کیکم، ارژن، داغداغان، انجیر، انار، گردو، بادام شیرین، آلوچه وحشی، اقاقیا و... همراه با بلوط ایرانی است.

تنگه شیرز را می توان از حیث مورفولوژی و ریخت‌شناسی از بدایع و نگین اقلیم کوهدشت و به واسطه زیبایی‌های خدادادی آن، نگین سبز لرستان دانست. تنگه شیرز به عنوان ژئوپارک غرب ایران در انتظار ثبت جهانی است که در اثر فرسایش باد، باران و زلزله طی میلیون‌ها سال ایجاد گردیده است. و به غیر جاذبه‌های طبیعی محوطه‌های باستانی نیز در میان خود دارد. یکی از این مکان‌های باستانی غار آبی پل‌خدا در انتهای دره شیرز است. سطح این غار با سنگ‌های ریزشی و گاهی تنه، شاخه و برگ درختان توسط سنگ تراورتن به صورت سیمانی شده قرار گرفته است. اما اهمیت این غار به یادگاری‌هایی برمی‌گردد که از دوران غارنشینی برجای مانده است. غار میرملاس و هومیان با نقاشی‌هایی که در

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

جنوب و شـــمال غار روی دیواره ســـایبان آن نقش بســـته مربوط به دوازده هزار سال پیش است که در معرض عوامل طبیعی و انسانی قرار دارند. بیشتر نقاشی‌ها صحنه‌هایی از شـــکارگاه و رزمگاه را مجســـم می‌ســـازند. قلعه‌های تاریخی شهر ستان کوهد شت که شامل قلعه منیژه، قلعه چنگری، قلعه کوهزاد، قلعه مادانرود، قلعه کورگان و قلعه نق نقی است که توان تبدیل شدن به یک منطقه نمونه گردشگری را دارند. شهرستان کوهدشت در بین دو رودخانه سیمره و کشگان قرار گرفته است که همراه جنگل‌های بلوط زیبایی این منطقه را چند برابر کرده است. مرتع و زندگی عشایری به همراه سبک زندگی، محصولات دامی و لبنی و صنایع دســـتی آن‌ها در کنار دهکده گردشـــگری با قدمت طولانی کشـــاورزی و بافت روســـتایی با باغات زیبای انار، انجیر، ســـیب، انگور، هلو و زردآلو در این زمینه مهم هســـتند (شکل‌های ۲ و ۳).

به دلیل عدم نظارت مسئولان، این طبیعت بکر و زیبای خدادادی در معرض آســـیب‌های جدی ناشـــی از تغییر کاربری اراضی، بوته‌کنی، چرای مفرط دام، شخم‌زنی مراتع، آتش‌سوزی، رهاسازی زباله در طبیعت و آلودگی قرار گرفته و نه تنها گونه‌های گیاهی ارزشـــمند آن‌ها به همراه آب، خاک و شـــکل طبیعی آن‌ها در معرض انهدام اســـت، بلکه جامعه محلی نیز از پتانســـیل درآمدزایی و اشـــتغال آن نیز بهره کافی نمی‌برد.

جدول۱- مهم‌ترین مناطق مستعد گسترش اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت

ردیف	پدیده اصلی اکوتوریسم	تعداد مناطق شاخص	قابلیت‌های کلیدی اکوتوریسم
۱	ارتفاعات کوهستانی	۴	کوه‌نوردی تخصصی- کوه‌پیمایی- جنگل‌نوردی- مطالعات علمی(گیاه‌شناسی، جغرافیا)
۲	پارک جنگلی	۱	اسکان روزانه، کوه‌پیمایی، جنگل‌نوردی، صخره‌نوردی
۳	ذخیره‌گاه جنگلی	۲	پارک جنگلی، گردشـــگری علمی، ایســـتگاه تحقیقاتی(ذخیره‌گاه توارثی، گیاهان و جانوران و حفاظت)
۴	غار	۳	بازدید عمومی- پارک جنگلی(عرصه جنگلی اطراف آن)
۵	رودخانه	۳	پارک طبیعی(درخت‌کاری، مسیرکوه‌پیمایی، کمپ‌های تفرجگاهی و ...)
۶	سراب و چشمه	۴	کمپ‌های گردشـــگری، بازدید عمومی از مجموعه باغ‌ها، چشـــمه‌اندازهای زیبای طبیعی به همراه آثار باستانی (تنگه شیرز)
۷	دهکده گردشگری	۱	صـــنایع‌دســـتی قالی، گلیم، نمد، فراورده‌های غذایی(رب انار، آب انار، توت خشـــک، ترخینه، روغن حیوانی، کشـــک محلی و ...)، گیاهان دارویی(پونه کوهی، آویشن، مرزه کوهی و ...)
۸	باغ‌های روستایی	۳	تبدیل به باغ ملی و پارک جنگلی روستایی
۹	مرتع و زندگی عشایری	۴	بازدید از زندگی و دام عشایر، محصولات ارگانیک، سیاه‌چادر و مواردی از این قبیل
۱۰	آثار طبیعی زمین‌لرزه	۱	مناسب برای بازدیدهای عمومی و اردوهای علمی
۱۱	قلعه‌های باستانی	۴	کمپ‌های گردشـــگری، بازدید عمومی، چشـــم‌اندازهای زیبای طبیعی به همراه آثار باستانی

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]



شکل۲- چشم‌انداز جنگلی و مرتعی تنگه شیرز، پارک جنگلی بلوران و نقوش صخره‌ای هومیان و میرملاس با قابلیت اکوتوریسم



شکل۳- زندگی عشایری و دام آنان، فرآوردهای محصولات دامی، روغن حیوانی، عسل طبیعی، بازی‌های محلی، جاجیم‌بافی، نمد، رب انار، قارچ کوهی، سبزی کوهی و غذاهای محلی

رتبه‌بندی و زیرســـاخت‌ها و امکانات موردنظر برای توسعه اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

نتایج تجزیه آماری گویه‌های مربوط به زیرســـاخت‌ها و امکانات موردنیاز برای توسـعه اکوتوریسـم در شـهرسـتان کوهدشت در جدول ۲ درج شده است. بر این اساس، ۱۵ گویه مورد ســـؤال پاســـخ‌دهندگان انجام گردید. نتایج به‌دست آمده از آزمون فریدمن نشان داده است که شاخص زیرساخت‌ها و امکانات موردنظر برای توسعه اکوتوریسم با هم تفاوت معنی‌داری دارند که تبلیغ و تشویق دولت (رتبه ۱)، برنامه‌ریزی برای ســـاماندهی دام‌های منطقه (رتبه ۲)، نقش خاستگاه چهره‌های ماندگار محلی و خاستگاه تاریخی در گردشـگری (۳)، آثار رخدادهای طبیعی از قبیل سـیل، زلزله و ... (رتبه ۴)، دسـترسـی به امکانات محلی موردنیاز نظیر آب شرب سالم، سرویس بهداشتی، پارکینگ، سطل زباله، درمانگاه، اینترنت، راهنما و امکاناتی از این قبیل (رتبه ۵) و فراهم نمودن امکانات اتراق و اســـکان موقت از قبیل محل مناســـب برای برپایی چادر، ســـایبان (رتبه ۶) مهم‌ترین آن‌ها بود.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

رتبه‌بندی عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

همان‌طورکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ۲۹ عامل تهدیدکننده اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت مورد پر سش پا سخ‌دهندگان قرار گرفت که بر ا ساس یافته‌های به‌دست‌آ مده از آزمون فر یدمن که نشان داد عامل تهدیدکننده اکوتوریسم منطقه با یکدیگر اختلاف معناداری دارند که هشت عامل مهم (با بیشترین رتبه) به ترتیب شامل نبود یا کمبود زیرساخت‌های محیطی از قبیل پارکینگ، جاده، سرویس بهداشتی (رتبه ۱)، کیفیت نامناسب جاده‌ها (رتبه ۲)، رهاسازی زباله و پسماندهای پلاستیکی در طبیعت (رتبه ۳)، ضعف در شبکه تلفن همراه و اینترنت (رتبه ۴)، بی‌توجهی به مناطق جنگلی، مرتعی و پوشش گیاهی شهرستان و از بین رفتن آن (رتبه ۵)، عدم د ستر سی به آب شرب سالم به میزان کافی در کلیه منطقه گردشگری (رتبه ۶)، عدم پشتوانه قانونی و حقوقی (رتبه ۷)، بوته‌کنی توسط گردشگران (رتبه ۸) مهم‌ترین آن‌ها است.

جدول۲- رتبه‌بندی زیر ساخت‌ها و امکانات موردنظر برای توسعه اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

شاخص	گویه	میانگین	انحراف معیار	میانگین رتبه	رتبه-ها	کای اسکوئر	سطح معنی‌داری
زیرساخت‌ها و امکانات مورد نظر برای توسعه اکوتوریسم	تبلیغ و تشویق دولت	۳/۰۴	۰/۴۶	۹/۴۱	۱	۱۶۶/۷۳۴	۰/۰۰۰
	برنامه‌ریزی برای ساماندهی دام‌های منطقه	۳/۰۱	۰/۴۹	۹/۲۰	۲		
	آثار رخدادهای طبیعی (سیل، زلزله، فرسایش و ...)	۳	۰/۵۷	۹/۱۰	۴		
	دسترسی به امکانات محلی موردنیاز (درمانگاه، بانک و ...)	۲/۹۶	۰/۴۴	۸/۹۶	۵		
	نقش خاستگاه چهره‌های ماندگار محلی و خاستگاه تاریخی در گردشگری	۳	۰/۵۱	۹/۱۲	۳		
	امکانات اتراق و اسکان موقت (محل مناسب/ چادر/ سایبان	۲./۹۶	۰/۴۸	۸/۸۴	۶		
	دسترسی راحت به راه، هتل، مراکز خرید و فرودگاه	۲/۷۵	۰/۷۹	۷/۹۴	۱۱		
	جاذبه‌های گردشگری منطقه موردنظر (گیاهان دارویی، صنایع دستی و ...)	۲/۹۵	۰/۶۷	۸/۷۰	۹		
	ویژگی های برجسته فرهنگی محلی (موسیقی، لباس)	۲/۹۱	۰/۷۳	۸/۴۰	۱۰		
	بهسازی و نوسازی توانهای اکولوژیکی	۲/۹۶	۰/۷۲۹	۸/۷۴	۸		
	شناسایی منابع و استعدادهای اکولوژیکی منطقه موردمطالعه و برنامه ریزی برای توسعه پایدار	۳	۰/۷۷	۸/۸۱	۷		

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

جدول ۳- رتبه‌بندی عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

شاخص	گویه	میانگین	انحراف معیار	میانگین رتبه	رتبه‌ها	کای اسکوئر	سطح معنی‌داری
تهدید کننده اکوتوریسم	بوته کنی توسط گردشگران	۳/۹۶	۰/۸۱	۱۹/۳۴	۸	۷۴/۲۸۹	۰/۰۰۰
	رهاسازی زباله و پسماندهای پلاستیکی در طبیعت	۴/۲۱	۰/۷۳	۲۱/۵۰	۳	۵	
	عدم دریافت مجوز ورود و پرداخت ورودی برای بازدید از مناطق با اهمیت ویژه	۳/۷۷	۰/۹۳	۱۷/۳۴	۱۲		
	حوادث طبیعی (سیل – فرسایش- خشکسالی و ...)	۳/۸۵	۰/۸۳	۱۸/۳۳	۱۱		
	فراهم نبودن تمهیداتی از قبیل تابلو راهنما، نقشه و ... به دو زبان فارسی و انگلیسی برای گردشگران	۳/۹۰	۰/۸۳	۱۸/۹۱	۹		
	نبود یا کمبود زیر ساخت‌های محیطی (پارکینگ /جاده / سرویس بهداشتی)	۴./۲۳	۰/۷۴	۲۱/۹۶	۱		
	عدم دسترسی به آب شرب سالم به میزان کافی در کلیه منطقه گردشگری	۴/۰۶	۰/۸۷	۲۰/۱۹	۶		
	عدم پشتوانه قانونی و حقوقی	۴	۰/۷۹	۱۹/۵۳	۷		
	بی‌توجهی به مناطق جنگلی، مرتعی و پوشش گیاهی شهرستان و از بین رفتن آن	۴/۰۳	۰/۸۵	۲۰/۲۲	۵		
	چرای مفرط و زودرس دام بهره‌برداران از مرتع منطقه	۳/۸۰	۰/۷۴	۱۶/۶۲	۱۳		
	بهره‌برداری مفرط از محصولات فرعی جنگل و مرتع	۳/۷۵	۰/۹۶	۱۶/۶۰	۱۴		
	نبود تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی شهرستان	۳/۹۵	۰/۹۲	۱۸/۸۰	۱۰		
	کیفیت نامناسب جاده‌ها	۴/۲۷	۰/۶۶	۲۱/۷۲	۲		
	ضعف در شبکه تلفن همراه و اینترنت	۴/۰۶	۰/۸۵	۲۰/۵۸	۴		

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

جدول ۴- رتبه‌بندی عوامل مدیریتی مناسب برای پایداری اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

شاخص	گویه	میانگین	انحراف معیار	میانگین رتبه	رتبه‌ها	کای اسکوئر	سطح معنی‌داری
عوامل مدیریتی مناسب برای پایداری اکوتوریسم	ایجاد توقفگاه های مناسب نظیر نیمکت، سایبان آلاچیق و غیره	۲/۴۲	۰/۸۰۵	۱۱/۳۵	۱	۱۶۶/۷۳۴	۰/۰۰۰
	وجود گونه‌های ارزشمند دارای قابلیت ژنتیکی	۲/۳۷	۰/۶۸	۱۱/۱۹	۳		
	ایجاد تأسیسات اقامتی، پذیرایی و سایر خدمات (اینترنت و ...) متناسب با استانداردهای جهانی گردشگری	۲/۲۷	۰/۵۲	۱۰/۷۲	۵		
	برخورداری از روستاهای ییلاقی	۲/۱۴	۰/۶۰۱	۹/۳۱	۸		
	استفاده از تجارب موفق اکوتوریسم در سایر کشورها	۲./۲۹	۰/۵۲۷	۱۰/۸۶	۴		
	ثبت موقعیت منطقه و تهیه نقشه مناطق اکوتوریسم و نصب تابلو اطلاعات سایت گردشگری	۱/۹۸	۰/۶۹	۸/۴۵	۱۰		
	سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در توسعه گردشگری در منطقه	۲/۰۳	۰/۴۴	۸/۷۳	۹		
	قانونی برای برخورد با متخلفین (اختیار تام برای توقیف خودرو، اعمال جریمه و در صورت لزوم بازداشت)	۲/۲۴	۰/۴۳۴	۱۰/۶۳	۶		
	داشتن امکانات و تجهیزات مناسب گشت زنی و حفاظت میدانی	۲/۳۲	۰/۵۳۹	۱۱/۲۰	۲		
	افزایش توجه در زمینه برنامه‌ریزی توسعه پایدار کشور جهت حفاظت از منابع طبیعی در گردشگری	۲/۱۸	۰/۴۶	۱۰/۰۹	۷		

رتبه‌بندی عوامل مدیریتی برای پایداری اکوتوریسم شهرستان کوهدشت

هفده عامل مدیریتی مؤثر برای پایداری اکوتوریسم شهرستان کوهدشت مورد پرسش قرار گرفت که نتایج به‌دست‌آمده از آزمون فریدمن نشان داده است که شاخص زیر ساخت‌ها و امکانات موردنظر برای توسعه اکوتوریسم با هم تفاوت معنی‌داری دارند و از میان آن‌ها، شش عامل با بیشترین رتبه به ترتیب شامل ایجاد توقفگاه های مناسب نظیر نیمکت، سایبان آلاچیق و غیره، داشتن امکانات و تجهیزات مناسب گشت زنی و حفاظت میدانی، وجود گونه‌های ارزشمند دارای قابلیت ژنتیکی، استفاده از تجارب موفق اکوتوریسم در سایر کشورها، ایجاد تأسیسات اقامتی، پذیرایی و سایر خدمات (اینترنت و ...) متناسب با استانداردهای جهانی گردشگری و قانونی برای برخورد با متخلفان (اختیار تام برای توقیف خودرو، اعمال جریمه و در صورت لزوم بازداشت)، مهم‌ترین مواردی بود که برای پایداری اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت مؤثر واقع شد.

بحث و نتیجه‌گیری

استان لرستان دارای موقعیتی خاص و منحصربه‌فرد است. این استان با دارا بودن جاذبه‌ها، پتانسیل‌ها و قابلیت‌های فراوان گردشگری می‌تواند از این حیث در سطوح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی مورد توجه قرار بگیرد. استان با دارا بودن کثرت جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی، طبیعی و انسانی می‌تواند زمینه حضور فراوان گردشگران داخلی و خارجی را شد. با وجود اینکه استان لرستان از استان‌های محروم کشور است، لیکن از این حیث بسیار غنی است که با سرمایه‌گذاری و توسعه این صنعت می‌توان فعالیت‌های بسیاری در استان به وجود آورد (قنبری و همکاران، ۱۳۹۰). محیط‌های روستایی در حد توان خود از جاذبه‌های متفاوتی در زمینه‌های طبیعی و انسانی برخوردارند که به

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

توسعه صنعت توریسم روستایی کمک می‌کنند که با یافته‌های حسنوند و همکاران (۱۴۰۲) مطابقت دارد. گردشگری یک صنعت حیاتی است که تأثیر به سزایی در توسعه اقتصادی بسیاری از شهرها و کشورهای جهان دارد. شهرهای کوچک مقیاس نیز می‌توانند با درآمدزایی، ایجاد فرصت‌های شغلی و ترویج تبادل فرهنگی از گردشگری بهره‌مند شوند (پریزادی و همکاران، ۱۴۰۳).

شهرستان کوهدشت با برخورداری از جاذبه‌های متنوع، زیبا و کم نظیر گردشگری، طبیعی، اکوتوریستی، تاریخی و فرهنگی می‌تواند نقش بسیار مؤثری در سطوح منطقه‌ای، ملی و حتی بین‌المللی ایفا نماید. این در حالی است که اگر برنامه‌ریزی و طراحی صحیح و اندیشیده شده‌ای برای جذب گردشگر و توسعه فضاهای گردشگری در منطقه انجام گیرد، میزان دسترسی مردم به این عرصه‌ها با روند روزافزون مواجه است. دلیل این امر، تغییر الگوی زندگی، سهولت دسترسی به طبیعت بر اثر جاده‌سازی و برخورداری از خودروی شخصی، نبود امکانات تفریحی درون‌شهری مناسب است. براساس یافته‌های پژوهش، نبود امکانات تفریحی درون شهری از جمله پارک، شهربازی، سینما، تئاتر و جشنواره‌ها موجب می‌گردد تا فشار شهروندان بر محیط طبیعی افزایش یابد. در مقابل، ایجاد فضای سبز و پارک با طراحی مناسب و برخوردار از امکانات تفریحی و رفاهی کافی در داخل شهرها نقش مهمی در این زمینه دارد (Seifu & Stellmacher., 2021)، بر خلاف این موضوع، بیش‌تر پارک‌های شهری شهرستان کوهدشت فاقد چنین امکاناتی برای عموم مردم است و یا اینکه تسهیلات کافی برای اسکان موقت، پارک خودرو، امکانات تفریحی سالم نظیر پیاده‌روی، ورزش دسته جمعی، دوچرخه‌سواری، برگزاری نمایشگاه و جشنواره، سرویس بهداشتی مناسب و کافی برخوردار نیست. ناکارآمدی مدیریتی به‌همراه کیفیت نامناسب جاده‌ها، رهاسازی زباله و پسماندها در طبیعت و بوته‌کنی توسط گردشگران و چرای زودرس و مفرط در مراتع نیز پیامدهای نگران‌کننده در این زمینه است؛ بنابراین اکوتوریسم راهکار مناسب برای تعادل بخشی بین طبیعت و درآمد اقتصادی ساکنان محلی برای بیشتر مناطق زاگرس و از جمله شهرستان کوهدشت برای پایداری منابع طبیعی و اشتغال‌زایی امری ضروری است. این‌کار با محوریت حفظ ارزش‌های اکوتوریسم، شرایط طبیعی و زیرساخت‌های موردنیاز محقق می‌گردد که با یافته‌های قنبری و همکاران (۱۳۹۰) و هاشمی و حبیبی (۱۳۹۵) همخوانی دارد.

عواملی که موجب شده است تا اکوتوریسم به‌عنوان یک ضرورت در شهرستان کوهدشت قلمداد گردد، فشار روزافزون تخریب منابع طبیعی اعم از کوه، جنگل، مرتع، رودخانه، چمنزار، حتی آبراهه و اراضی کشاورزی و بافت روستاها است. در این میان، رهاسازی زباله و پسماندهای پلاستیکی در طبیعت، چرای دام، بوته‌کنی و آتش‌سوزی مهم‌ترین این عوامل هستند که در مصاحبه حضوری با پاسخ‌دهندگان نیز به این موارد اشاره شد. مهم‌ترین عاملی که بایستی برای توسعه اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت مورد توجه قرار گیرد، کیفیت نامناسب جاده‌ها است. اغلب جاده‌های شهرستان کوهدشت که به مکان‌های توریستی ختم می‌شوند از کیفیت مناسب برخوردار نیستند. قسمت اعظمی از جاده مسیر تنگه شیرز خاکی است که با توجه به کوهستانی بودن منطقه با شروع اولین ریزش‌های جوی، با مشکل تردد روبه‌رو است و با احداث، تکمیل و مرمت این جاده‌ها می‌توان به رفع مشکل این منطقه اکوتوریسم اقدام نمود که با یافته‌های حاجی‌پور (۱۳۹۵) همخوانی دارد. به‌طورکلی طبیعت‌گردی، به‌ویژه در عرصه‌های جنگلی، مرتعی و رخساره‌های طبیعی جذاب و ملی که به‌عنوان میراث عمومی و اراضی ملی ثبت شده‌اند، با پرداخت هزینه و پایش دقیق میدانی و در نظر گرفتن اعتبار برای تجهیز کردن نیروهای نظارتی همراه است (Ma et al., 2019). با وجود این، در ایران گردشگری در عرصه‌های منابع طبیعی و از جمله استان کرمانشاه بدون پرداخت هزینه، بدون پایش و نظارت همراه با تخریب و آلودگی این منابع همراه است (Heshmati et al., 2021). شهرستان کوهدشت نیز به دلیل همجواری با استان کرمانشاه از این قاعده مستثنی نیست و استان لرستان از استان‌های محروم ایران است و مسئولان برای اکوتوریسم مناطق و شهرستان‌های استان اعتباری برای تجهیز نیروهای نظارتی در نظر نمی‌گیرد و همین عامل یکی از مهم‌ترین عوامل تخریب جنگل‌ها و مراتع شهرستان کوهدشت است. امروزه زباله‌پراکنی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی و زیبا شناسی مطرح است. رفتار زباله‌پراکنی با متغیرهایی چون نگرش زیست‌محیطی، ضعف هنجاری، عدم احساس مسئولیت، احساس منفی نسبت به زباله، عادت و فقدان خدمات رابطه

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

معناداری دارد (فیروزجائیان و همکاران، ۱۳۹۴). زباله و پسماندهای پلاستیکی در اطراف رو ستاهای گرد شگری، داخل آب رودخانه و حاشیه آن‌ها، تنگه شیرز و پارک جنگلی بلوران به وفور دیده می‌شود.

بررسی‌ها نشان داد که امکانات موجود در این منطقه برای جذب گرد شگر نامناسب و ضعیف است به‌طوری‌که بیشتر بازدیدکنندگان از نبود امکانات رفاهی- تفریحی، عدم دسترسی به آب شرب سالم به میزان کافی در کلیه منطقه گردشگری، سرویس‌های بهداشتی، بهداشت محیط، ضعف در شبکه تلفن همراه و اینترنت، سرویس حمل‌ونقل، پارکینگ، مسائل امنیتی، امکانات اقامتی... راضی نیستند. ولی با توجه به قابلیت و استعداد این مناطق گردشگری شهرستان کوهدشت با توجه به جاذبه‌های منطقه، در صورت ایجاد و بهبود امکانات رفاهی شاهد افزایش شمار گردشگران و افزایش زمان بازدید از منطقه، خواهیم بود. که با یافته‌های قنبری و همکاران(۱۳۹۰)؛ یگانه و همکاران (۱۳۹۴) و حشمتی و همکاران (۱۴۰۲) کاملاً مطابقت دارد. یکی دیگر از عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت چرای مفرط و زودرس است. مطابق با یافته های حشمتی و همکاران (۱۴۰۲) دلیل این امر ناکارآمدی اداری مرتبط با دو نهاد مسئول در این زمینه، یعنی سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری به همراه سازمان حفاظت از محیط زیست است؛ مثلاً بر اساس تحقیقات میدانی در مناطق تحت نظارت محیط زیست، چرای دام، قطع درخت و شکار (با توجه به پوکه فشنگ تفنگ شکاری) به‌وفور یافت می‌گردد؛ یا شخم مراتع، زغال‌گیری جنگل و تغییر کاربری اراضی کوهستانی نیز رو به گسترش است (حشمتی و همکاران، ۱۴۰۲).

با توجه به یافته‌های پژوهش، پدیده اکوتوریسم در شهرستان کوهدشت بدون نظارت مسئولان به حال خود رها شده است، که موجب آسیب‌های جدی به منابع طبیعی و محیط‌زیست می شود که مهم‌ترین عوامل شامل بوته‌کنی توسط گردشگران، تولید و قاچاق زغال و چوب، آتش‌سوزی‌های مکرر، چرای بی‌رویه و زودرس در مراتع ییلاقی، بهره‌برداری مفرط از محصولات فرعی جنگل و مرتع (بنه، بلوط، گون، قارچ و گیاهان کوهی و ...)، رهاسازی زباله و پسماندهای پلاستیکی در طبیعت و قاچاق دام که به قیمت نابودی این منابع با ارزش خدادادی تمام می‌شود، که متأسفانه روزبه‌روز شدیدتر می‌شود و همراه با خشکسالی‌های پیاپی آثار مخربی بر پوشش‌گیاهی شهرستان وارد کرده است؛ به‌گونه‌ای که به همین منوال پیش برود تخریب پوشش‌گیاهی و خاک غیرقابل جبران خواهد بود. دلیل این امر نبود امکانات رفاهی موردنیاز از قبیل عدم ایجاد مخازن ثابت سوخت، به‌خصوص نفت و گاز در دل طبیعت، سرویس بهداشتی، پارکینگ خودرو، آب شرب سالم، جاده مناسب و ... است؛ بنابراین مدیریت جامع اکوتوریسم تضمین‌کننده حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در توسعه گردشگری در این شهرستان است؛ اکوتوریسم پایدار متضمن پایداری منابع طبیعی، رضایت‌مندی گردشگران و اشتغال‌زایی ساکنان محلی است. در یک جمع‌بندی نهایی می‌توان نتیجه گرفت که در این زمینه دولت یا بخش خصوصی با برنامه جامع و کامل به مطالعه منطقه با توجه به پتانسیل‌های موجود بپردازد و با لحاظ کردن اصول زیربنایی توسعه پایدار در جهت رفع کمبودهای مناطق اکوتوریسمی اقدام کند تا اول شاهد رفع مسائل این منطقه و دوم حفظ این میراث ملی برای نسل‌های بعدی باشیم.

منابع

اسدی، م. ۱۳۸۹. بررسی چالش‌های گردشگری شهرستان کوهدشت و معرفی جاذبه‌های گردشگری آن، میراث فرهنگی و گردشگری گشت و گذار، ۲(۱): ۲-۱.

بیرانوند، م.، معمری، ا.، خداداد، م.، سبحانی، ن. ۱۳۹۶. رتبه‌بندی زیرساخت‌های گردشگری شهرستان‌های استان کرمانشاه با استفاده از تکنیک VIKOR، علوم جغرافیایی، ۱۳(۲۶): ۴۷- ۶۵.

پریزادی، ط.، سعیدی، ا.، رضوی، س. م.، حاجیان، م. ۱۴۰۳. تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه اقتصادی شهرهای کوچک مقیاس مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی (مورد پژوهش: شهر ایذه)، جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۸(۸۸): ۱- ۱۰.

پیرمحمدی، ز.، فقهی، ج.، زاهدی امیری، ق.، شریفی، م. ۱۳۸۹. ارزیابی توان زیست‌محیطی متناسب با رویکرد طبیعت‌گردی (اکوتوریسم) در جنگل‌های زاگرس (مطالعه موردی: سامان عرفی چم حاجی جنگل کا کارضا، لرستان)، تحقیقات جنگل و صنوبر ایران، ۱۸(۲): ۱۳۰- ۲۴۱.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

حاجی‌پور، س. ۱۳۹۵. بررسی عوامل مؤثر بر مدیریت زمانی چرای دام در مراتع ییلاقی از دیدگاه عشایر (مطالعه موردی: مراتع ییلاقی شهرستان کوهدشت در استان لرستان)، پایان نامه کارشناسی ارشد مرتعداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، دانشکده مرتع و آبخیزداری، ۱۳۰.

حسنوند، م.، ظهوریان پردل، م.، برنا، ر.، شکیبا، ع. ر. ۱۴۰۲. شهرستان الشتر نگین اکوتوریسم گردشگری استان لرستان، اولین همایش ملی گردشگری، فرهنگ، تمدن و تاریخ، ۱: ۱-۹.

حشمتی، م.، قیطوری، م. ۱۳۹۷. تغییر کاربری اراضی؛ پاشنهٔ آشیل مدیریت بحران‌های زیست‌محیطی، عوامل و پیامدها، جغرافیا و پایداری محیط، ۲۶(۱): ۸۹- ۱۰۵.

حشمتی، م.، نعمتی، ع.، قیطوری، م.، احمدی، م.، محبی، ع. ۱۴۰۲. عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم و زیرساخت-های موردنیاز آن به‌منظور پایداری منابع طبیعی در استان کرمانشاه، مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز، ۳(۱): ۱-۱۵.

شفیعی ثابت، ن.، هراتی فرد، س. ۱۳۹۸. توانمندی‌سازی ذی نفعان محلی برای مشارکت در توسعه پایدار گردشگری با نقش میانجی اثرات ادراک شده از گردشگری، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۸(۲): ۷۱-۹۰.

صیدی شاهیوندی، م.، خالدی، ش.، شکیبا، ع. ر.، میرباقری، ب. ۱۳۹۲. پهنه‌بندی اقلیم کشاورزی ذرت دانه‌ای در استان لرستان با استفاده از تکنیک‌های سیستم اطلاعات جغرافیایی، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۳(۲۹): ۱۹۵- ۲۱۴.

فیروزجائیان، ع. ا.، صالحی، ص.، غلامرضازاده، ف. ۱۳۹۴. تحلیل جامعه‌شناسی زباله ریزی در بین گردشگران (مطالعه موردی: گردشگران استان مازندران)، برنامه-ریزی و توسعه گردشگری، ۴(۱۳): ۱۶۸-۱۸۶.

قنبری، ی.، امرایی، ع. ۱.، شایان، م. ۱۳۹۰. ارزیابی تهدیدها و فرصت‌های عوامل راهبردی توسعه پایدار توریسم (نمونه موردی: شهرستان درود)، اندیشه جغرافیا، ۵(۱۰): ۷۷- ۱۰۲.

مباشری، ع. ا.، شکاری، ف.، باقری، م.، معاون، ز.، کیانی، م. ۱۴۰۱. مدل توسعه اکوتوریسم در ایران: ابعاد و استراتژی‌ها، مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۷(۵۷): ۱۴۷- ۱۷۸.

مقدم، م. ر. ۱۳۹۰. مرتع و مرتعداری، انتشارات دانشگاه تهران، ۴۷۰.

موقری، م.، ارزانی، ح.، طویلی، ع. ۱۳۹۳. توسعه گردشگری در مراتع با تأکید بر نقش جوامع محلی و گردشگران (مطالعه موردی: ییلاق لاسم در شهرستان آمل، استان مازندران)، مرتعداری، ۱(۲): ۷۵- ۸۸.

هاشمی، س.، حبیبی، م. ۱۳۹۵. پهنه‌بندی توان اکوتوریسمی منطقهٔ صادق‌آباد بافق، استان یزد، فصلنامهٔ علمی- گردشگری و توسعه، ۵(۸): ۶۵- ۸۵.

یگانه، ح.، رفیعی، ح.، صالح، ا.، بازگیر، ۱۳۹۴. برآورد ارزش تفریحی مراتع حوزه آبخیز تهم زنجان با استفاده از روش ارزش‌گذاری مشروط، اقتصاد کشاورزی، ۹(۴): ۱۵۱-۱۷۵.

Aneseyee, B. A., Abebaw, A., Tesfaye Haile, B. 2022. Idetification of suitable sites for the community-based ecotourism developments in Abijiata-Shalla Lakes National Park, Ethiopia. Remote Sensing Applications: Society and Environment, 26: 100750.

Brandt, J.S., Buckley, R.C. 2018. A global systematic review of empirical evidence of ecotourism impacts on forests in biodiversity hotspots, Current Opinion in Environmental Sustainability, 32: 112-118.

Heshmati, M., Gheitury, M., Shadfarb, S. 2022. Factors affecting possibility of ecotourism development and sustaining natural resources using SWOT approach in 2010. Identification of potential ecotourism sites in WestDistrict, Sikkim using geospatial tools. Tropical Ecology, 1: 75-85.

Hunt, C. A., Harbor, L. C. 2018. Pro-environmental tourism: Lessons from adventure, wellness and eco-tourism (AWE) in Costa Rica. Journal of Outdoor Recreation and Tourism, 28: 1-8.

Ma, B., Cai, Z., Zheng, J., Wen, Y. 2019. Conservation, ecotourism, poverty, and income inequality A case study of nature reserves in Qinling, China, World Development, 11: 236-244.

Mancini, M. S., Barioni, D., Danelutti, C., Barnias, A., Bracanov, V., Pisce, G. C., Galli, A. 2022. Ecological Footprint and tourism: Development and sustainability monitoring of ecotourism packages in

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]

Ethiopia: A GIS based analysis at sub-city level, Urban Forestry & Urban Greening, 57: 126916.

Walsh, T., George, B. 2019. The ecotourism principle-practice divide: factors that limit the applicability of ecotourism principles into practice Revista Turismo Estudos e Práticas-RTEP/UERN., 8 (2): 170-198.

Wondirad, A., Tolkach, D., King, B. 2020. Stakeholder collaboration as a major factor for sustainable ecotourism development in developing countries, Tourism Management, 78: 130-149.

Zein, Z. 2021. Economic Valuation of Forests as a Natural Tourism Service Provider by Using Travel Cost Method in Ecotourism in Kampung Nipah Sei Nagawalan Village Serdang Bedagai Regency. International Conference on Strategic Issues of Economics, Business and, Education (ICoSIEBE 2020), Atlantis Press.

Zhu, Y., S. Shen. 2021. Study on Evaluation of Space Vitality in Torpoint by Using Analytic Hierarchy Process.

Mediterranean Protected Areas. Journal of Outdoor Recreation and Tourism, 100513.

Matapuri, O., Giampiccoli, A. 2016. Towards a comprehensive model of community-basedtourism development. South African Geographical Journal, 98: 154-168.

Sahani, N. 2021. Application of hybrid SWOT-AHP-Fuzzy AHP model for formulation and prioritization of ecotourism strategies in Western Himalaya, India. International Journal of Geoheritage and Parks, 3: 349-362. Doi: 10.1016/j.ijgeop.2021.08.001.

Salman, A., Jaafar, M., Mohamad, D., Malik, S. 2021. Ecotourism development in Penang Hill: a multi-stakeholder perspective towards achieving environmental sustainability. Environmental Science and Pollution Research, 8: 1-14.

Sanaee, M., Fallah Shamsi, S. R., Ferdowsi AsmanJeerdi, H. 2010. Multi-criteria land evaluation, using WLC and OWA strategies to select a suitable site forage plantation (case study; Zakherd, Fars). Journal of Rangeland, 2: 216 -227.

Seifu, S., Stellmacher, T. 2021. Accessibility of public recreational parks in Addis Ababa,

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/pec.13.26.13]